

Barbara Unmisig, članica upravnog odbora Fondacije Hajnrih Bel

Rodna politika pravi razliku

O budućnosti feminističke i rodno-demokratske politike Fondacije Hajnrih Bell

Uvod

Rodna politika i feminističke analize i strategije imaju posebno mesto u Fondaciji Hajnrih Bel i središnji značaj u inostranom i ovdašnjem radu, u unapređenju studija i u ukupnom razvoju organizacije.

Rodna politika predstavlja zaštitni znak Fondacije, jednu od najvažnijih političkih karakteristika u njenom radu. U razvoju organizacije, Fondacija je postala preteča i uzor mnogim drugim organizacijama.

„... ponosni smo [na zajednički zadatak rodne demokratije u Fondaciji Hajnrih Bel], jer ovakve strukture jedva da bi se mogle naći u nekoj drugoj mešovitoj organizaciji. Ali za nas ne postoji nijedan razlog da dalji proces razvoja Fondacije prepustimo samom sebi. “

Ova izjava Grunde Verner – utemeljivačice uzora rodne demokratije Fondacije Hajnrih Bel – iz 1999. godine predstavlja moto temeljnog promišljanja naših strategija i političkih težišta rodne politike, kao i njihovog institucionalnog utemeljenja u Fondaciji Hajnrih Bel.

Sastavni deo naše političke kulture predstavlja razmatranje da li je naša rodno-politička orijentacija na pravom putu s obzirom na nove društvene i ekonomske izazove. Da li utičemo na rodno- politički diskurs? Da li smo kao politička Fondacija u mogućnosti da stvorimo rodno-političke impulse za veću rodnu ravnopravnost širom sveta? I najzad: Kako realizujemo svoj uzor rodne demokratije u sopstvenoj organizaciji, u kulturi poslovanja?

Da bismo dobili odgovor na ova pitanja, prevashodno prošle godine, počeli smo da vodimo brojne diskusije i preduzeli nekoliko važnih promena: Spojili smo dve jedinice koje su do sada odvojeno funkcionisale, *Kancelariju za rodnu demokratiju* i *Feministički institut*, u zajedničku organizacionu i radnu jedinicu. Time želimo da ostvarimo još veći politički uticaj.

Novoosnovani *Institut za feminizam i rodnu demokratiju Gunda Verner* (GWI) želi da pokaže kako za obrazovni rad u zemlji po pitanju suštinskih odabranih tema postoji velika razlika kada

se političke teme posmatraju iz rodno-političke perspektive i stvara impuls za političko delovanje.

Istovremeno, Fondacija Hajnrih Bel je u nekoliko koraka pristupila detaljnoj analizi politike jednakosti, ravnopravnosti i unapređenja žena u radu Fondacije u inostranstvu i na strateškoj radionici odredila novi tematski pravac za budućnost.

Ovim osnovnim dokumentom, sa jedne strane, želimo da razmotrimo rodno-političke izazove budućnosti kako za rad u zemlji tako i u inostranstvu i da obnovimo vlastite koncepcije, odnosno naše uzore rodne demokratije. Sa druge strane želimo da jasnije izložimo svoju programsku orijentaciju, definišemo ciljeve i zadatke i utvrdimo pojmove i instrumente rodno-demokratske politike.

Upravni odbor je doneo *Programske smernice* i rodnu politiku definisao ne samo kao zajednički zadatak, već i kao samostalnu tematiku. One bi trebalo da budu podsticajne za rad kako u zemlji tako i u inostranstvu, za unapređenje studija i razvoj organizacije sa konkretnim programom i odgovarajućim finansijskim i kadrovskim resursima.

Ni o jednom drugom strateškom dokumentu Fondacije Hajnrih Bel u različitim nacrtanim stadijumima saradnici i saradnice gotovo svih odeljenja Fondacije kao i njena volonterska tela (Nadzorni savet, Savet žena, Skup članova, Naučno savetodavno telo sever-jug i studentski savet kao i Forum muškaraca) nisu intenzivnije diskutovali kao o smernicama koje su pred Vama. Većina, iako ne sve preporuke i dopune, kojih je zaista bilo mnogo, inkorporirani su u završnom nacrtu smernica za budućnost feminističke i rodno-demokratske politike Fondacije Hajnrih Bel. Svima se srdačno zahvaljujemo!

A. Rodno-politički izazovi

II Uspesi ženske politike i ...

Posredstvom političkih procesa i ekonomskih promena, odnosi među polovima se menjaju. U Saveznoj Republici Nemačkoj, u Evropi i širom sveta, društveno-politički odnosi i pravno izjednačavanje žena sa muškarcima poboljšani su zahvaljujući uticaju ženskih pokreta kao i feminističkoj teoriji i praksi.

„Podruštvljavanje“ ženske politike je od osamdesetih godina uvelo pregršt zakona, propisa, rezolucija UN, nadnacionalne (EU) i nacionalne politike u većini zemalja koje za cilj imaju rodnu jednakost.

Ti politički i društveni preokreti, kao i ekonomske i kulturne promene nastale procesom globalizacije, svuda su proizvele veliki broj različitih oblika života i rada.

Tako su se i žene širom sveta izborile za svoj prostor na ekonomskom i političkom nivou. Na tržištu rada su napravile ogroman pomak: 40% zaposlenih širom sveta danas su žene – pre 30 godina ih je bilo upola manje. Veliko napredovanje u postizanju ravnopravnosti može se primetiti i u oblasti obrazovanja. Zahvaljujući inicijativama civilnog društva i države u pravcu veće ravnopravnosti žena, popravila se i pravna situacija.

Prekretnicu u međunarodnoj rodnoj politici predstavlja, bez sumnje, Pekinška akciona platforma sa Svetske konferencije žena 1995. Na toj Konferenciji je prvi put u međunarodnu politiku uvedena kategorija *gender*¹. Time je priznato da su uloge i odnosi među polovima ukorenjeni u socijalnim, političkim, ekonomskim i kulturnim kontekstima, te da su samim tim i promenljivi.

Instrumentom *Gender Mainstreaming*² – kao strateškim polazištem, utemeljenim u Akcionoj platformi iz Pekinga – državne institucije, međunarodne organizacije i preduzeća trebalo bi da razmotre stereotipne uloge polova u privatnom i javnom sektoru i da ih promene u emancipatorskom smislu. Novo je bilo to što se *Gender Mainstreaming*-om želelo eksplicitno ispitivanje dinamičke pozicije među polovima. Ukidanje nejednakosti i nedemokratskih odnosa

¹ rod, prim. prev.

² rodno osvešćena politika, prim. prev.

među polovima stoga ne treba da bude samo ženska stvar, već i muška, odnosno zajednički zadatak čitavog društva. Muškarci tako prvi put postaju akteri rodne politike. To je novina, iako još dugo neće moći da se posmatra kao postignuće. Realizacija instrumenta koji se zove *Gender Mainstreaming* sa svojom prvobitnom radikalnom namerom često se politički i finansijski blokira, ne shvata ozbiljno ili se praktikuje tehnokratski i svedeno. U svakom slučaju, njegov rodno-politički potencijal nije mogao do sada da se u potpunosti razvije ni u jednom društvu.

3. Izazovi ženske i rodne politike

U poređenju sa situacijom žena još u prvoj polovini XX veka, gotovo da se odigrala revolucionarna transformacija. Nasuprot nespornom napretku – nacionalno i globalno gledano – među polovima i dalje postoje hijerarhije, razlike u moći i odnosi dominacije.

Diskriminacija, loš tretman i nasilje u svim regionima sveta ne prestaju da budu faktori koji oblikuju živote miliona žena. Gotovo da ne postoji nijedan međunarodni dokument, nijedna međunarodna (ženska) konferencija koja ne potvrđuje da se strukturna nejednakost među polovima u mnogim društvima upravo povećala. Politički gledano, žene su i dalje izuzete iz procesa odlučivanja. Njihova pravna pozicija je zabrinjavajuća. Ekonomske razlike na teret žena jedva da su se smanjile uprkos povećanju njihovog učešća u procesu rada, između ostalog i zato što u poređenju sa muškarcima u daleko većem broju rade u zabrinjavajućim uslovima, obavljaju poslove radeći pola radnog vremena kao i u nedovoljno plaćenim strukama. I muškarci su, svakako, više nego ikad pogođeni visokom stopom nezaposlenosti i marginalizacije.

Karakteristike ovih situacija su, primera radi, sledeće:

- U mnogim oblastima ekonomskog života, politike, nauke, administracije i privatnog života i dalje postoji rodno različita i hijerarhijski ustrojena podela poslova;
- Žene nemaju jednak pristup resursima (npr. obrazovanju, komunikaciji, zdravstvenoj nezi; postoji nejednaka podela javnih finansija, zemlje, ali i „prirodnih“ dobara);
- Među polovima postoji razlika u zaradama, pre svega nejednaka plaćenost za iste ili delimično iste poslove. Širom Evrope plate žena su u proseku za 15% manje nego plate muškaraca, a širom sveta i do 30%;

- U odnosu na muškarce, žene (širom sveta) provode duplo više vremena obavljajući neplaćene poslove nege i reprodukcije u domaćinstvima i zajednicama. Dominira slika muškaraca u kojoj je on isključen iz poslova brige i nege, i umesto toga odgovoran za domen privređivanja. U toj i takvoj rodno specifičnoj podeli poslova do sada se malo promenilo;
- Nejednako učešće u izgradnji demokratske volje i procesima odlučivanja i u poimanju političkih poslova u partijama i administraciji;
- Nasilje nad ženama. U 95% slučajeva kućnog nasilja širom sveta žrtve su žene. U Nemačkoj i Evropi posebno su pogođene migrantkinje.
- Propisivanje seksualnog ponašanja i identiteta (npr. heteroseksualnog porodičnog koncepta) i diskriminacija seksualne orijentacije mimo heteroseksualne norme.

Rodna politika je relevantna i neophodna kao i nekada, iako su rodni i socio-kulturni konteksti načinili pomak. Odnosi i hijerarhije među polovima su u neraskidivom odnosu sa političkim, socijalnim i pre svega ekonomskim transformacijama. Iako se konstelacije moći i interesa stalno menjaju, hijerarhijski ustrojeni rodni aranžmani ostaju duboko ukorenjeni u društvenim institucijama i organizacijama.

Istovremeno, i univerzalna asimetrija moći među polovima postala porozna. One se razlikuju među polovima i unutar svake rodne grupe. Jednostavna dihotomija između moćnih muškaraca i nemoćnih žena odavno prevaziđena.

Strateški i politički stavovi usmereni ka ciljevima rodne demokratije i pravičnosti među polovima moraju uvek iznova razmatrati komplikovanu interakciju između države, ekonomije i društva naspram rodnih odnosa i analizirati različite, delom kontradiktorne konstelacije. U isto vreme – a to je zahtev Fondacije Hajnrih Bel – političke strategije moraju zauzeti jasnu poziciju spram nesumnjivih struktura moći i eksploatacije i iz te perspektive početi sa sprovođenjem političke inicijative u korist jedne rodne grupe (to, na primer, znači, zalagati se za prava homoseksualaca ili ohrabriti žene da se samoorganizuju).

Uprkos sličnim strukturnim obeležjima, svako društvo sa svojim kulturnim, socio-ekonomskim i političkim kontekstom mora identifikovati sopstveno težište i strategije. To iziskuje temeljne

analize rodno-političke situacije na licu mesta i zahteva da Fondacija razvija odgovarajuće metode analize.

IV O relevantnosti rodne politike u Nemačkoj: između *Backlash*-a i novog feminizma

Dugo su u Nemačkoj feminizam i rodna demokratija kao teme važile za staromodne i suviše. Subjektivna percepcija – upravo su mlade žene odrasle bez značajnog iskustva o diskriminaciji – uticala je na takvo shvatanje. Politika ravnopravnosti, ili čak feministički pristup, dugo su se smatrali prevaziđenim i neprijatnim. Nesporno je da su za devojke i mlade žene životni planovi koje mogu same da odrede, da, primera radi, usaglase poslovni i privatni život, postali su daleko uobičajeniji. Takođe, muškarci, kako mlađi tako i oni stariji, sve se više okreću drugačijim uzorima u odnosu na one tradicionalne i na društveno pripisivanje uloga. I emancipacija u odnosu na tradicionalne uloge takođe je postala bitan element individualizacije našeg društva i diferencijacije životnih stilova. Sve to se oslikava u stavovima (mladih) muškaraca i žena – pre svega u zapadnim društvima i u srednjoj klasi na globalnom nivou.

I istraživači i istraživačice roda³ argumentuju u sličnom pravcu: U moderno doba specifično hijerarhijski organizovan odnos među polovima se sve više rastače iznutra, budući da gubi svoju normativnu osnovu – rodno specifičnu podelu poslova. Time je feminizam završio svoj istorijski zadatak, postigavši svoje ciljeve, te više nije potreban.

Od nedavno, feminizam i ravnopravnost među polovima se kao teme vraćaju na političku i diskurzivnu scenu. Ponovo se javno raspravlja o tome šta bi rodna ravnopravnost trebalo da znači. Odjednom se stalo razmišljati o tome zašto smo upravo u poređenju sa Evropom tako loši kada je reč o su privređivanju žena, njihovom prisustvu na upravljačkim pozicijama i najbolje plaćenim poslovima na univerzitetu. Ti problemi, prepoznati kao nedostaci modernizacije, nailaze na odjek u dnevnoj politici i u medijima.

U diskusiji o novoj porodičnoj politici uvažavaju se i rodno-politički aspekti. Usaglašavanje porodice i posla treba da se odnosi na oba pola. Pokušaj da i ulogu muškaraca uvede u prostor javne polemike kao gotovo niko pre nje, jeste zasluga ministarke za porodična pitanja Ursule fon der Lajen. Dečiji dodatak, mesta u jaslicama, celodnevni boravci, sve to je izazvalo žučnu

³ Vidi: Sabine Hark, „Dissidente Partizipation – Eine Diskursgeschichte des Feminismus“, Frankfurt 2006

raspravu o ulozi polova ne samo u konzervativnim i religioznim krugovima, već i unutar hrišćansko-demokratskih partija.

Kontroverza se raširila u čitavom društvu. Njen spektar se u međuvremenu prostire od povika za „novim feminizmom” (dnevne novine *DIE ZEIT*) ili za „konzervativnim feminizmom“ (Ursula fon der Lajen), pa sve do „povratka na štednjak“. Diskusija je već puna antifeminističke retorike i polemike. Tako *FAZ* i *Spiegel* pokušavaju da pakošću, insinucijama i ideološkim iskazima iz naftalina kompromituju emancipatorski napredak poslednjih godina i da žensku borbenost, a istovremeno i neprijateljstvo prema muškarcima prenesu u odavno prevaziđeno područje. Tu se mobiliju najrazličitiji strahovi i ciljno raspaljuje agresija. Očito treba potvrditi ustaljene predstave o muškosti. Određene polemike idu čak tako daleko da tvrde kako novi feminizam i nova porodična politika savezne vlade onemogućuju muškarcima da budu muškarci u pravom smislu te reči, a ženama da budu prave žene. Takvi doprinosi diskusiji, nažalost, izbegavaju bilo kakvu izdiferenciranu polemiku oko oblasti u kojima leže zadaci buduće rodne politike.

Izvan otvorenih diskusija moramo se pozabaviti i pitanjem šta se u Nemačkoj u realnoj politici može učiniti za više jednakosti među polovima. Kakve je političke inicijative uvela savezna vlada kako bi ukinula diskriminaciju, nejednakost i stereotipne konstrukcije među polovima? Kako izgleda „novi feminizam“ pod konzervativnim uticajem?

- Pristup politike jednakosti generalno se usredsređuje na usaglašavanje porodice i posla, te samim tim ona biva podređena porodičnoj politici ili njome zamenjena. Najbolji primer za to jeste dečiji dodatak. Iako uvek integriše muškarce/očeve kao ciljnu grupu, on s jedne strane cilja na optimalno korišćenje kvalifikovane muške kao i ženske radne snage, a sa druge na povećanje stope nataliteta u nemačkoj klasi obrazovanih.
- Politika koja podstiče žene u javnosti gotovo da ne postoji ili se uglavnom usredsređuje na podsticaj karijere. Finansijska sredstva na saveznom nivou i na nivou EU za podsticanje politika koje pružaju podršku ženama, ili se redukuju ili u potpunosti.
- Zakonska inicijativa protiv diskriminacije žena kada je reč o zaradama, zakon o jednakosti u ekonomiji ili boravišni status migrantkinja koji bi bio nezavisan od supružnika nisu na vidiku.
- Revolucionarni instrumenti poput *Gender Mainstreaming*-a, koji imaju potencijal da političke inicijative i mere u svim institucijama i organizacijama usmere ka cilju rodne

jednakosti, utemeljene u Amsterdamskom ugovoru, savezna vlada sada ponovo redukuje na „politiku jednakosti kao preventivno postupanje“.

- Koncepti ili političke kampanje koji bi temeljno mogli promeniti prevaziđeni poredak među polovima, društveno pripisivanje „muškog“ i „ženskog“, te društvenu skalu vrednosti i rangiranje, ne stižu do cilja, to jest vlada ih nikada ne uzima u razmatranje u kreiranju svojih politika.
- Obavezujuće političke smernice kao kvote i upravo strukturno-političke mere, koje za cilj imaju ukidanje ekonomskih i emotivnih odnosa zavisnosti u vezama i samim tim obezbeđivanje samostalne egzistencije individua, gotovo da nemaju nikakve šanse. Naprotiv, društveno- političke smernice i politika oporezivanja nastavljaju da čuvaju tradicionalni model braka i porodice, kao na primer obavezu staratelja – supružnika koji prima novčanu pomoć druge kategorije⁴ i pojedinačno oporezivanje bračnih drugova⁵, što svakako u smislu porodične ideologije koja se od nedavno propagira, postaje nešto što deli porodicu.
- U rodnu politiku se ubraja i aktivno bavljenje rodnom ulogom mladića i muškaraca. Odavno je jasno da su i oni pogođeni obrazovnom, zdravstvenom i tržišnom politikom, koja zatvara oči pred polovima. Kada je reč o nasilju (počinilac i žrtva), vandalizmu, zavisnosti, kriminalu, muškarci dominiraju statistikama. Aktivno bavljenje „krizom muškosti“ zahteva uopšte promenu rodno senzitivne političke perspektive, a pre svega muških uzora koji bi se prihvatili te teme u političkoj i javnoj sferi.
- U rodnu politiku se ubrajaju i porodični koncepti, homoseksualne porodične konstelacije koje garantuju društveno i pravno priznanje i jednakost.

Ovako skicirane izazove i oblasti delovanja rodne politike okrenute ka budućnosti, savezna vlada i dalje ignoriše. Isprepletanost porodičnih i političkih instrumenata sa ciljevima politike jednakosti, ubuduće će pomoći u poboljšanju nedostataka modernizacije za našu ekonomiju (više privređivanja za žene) i demografskih problema. Ti „ciljevi efikasnosti“ biće od velike koristi za

⁴ ALG II (Arbeitslosengeld II) – novčana pomoć druge kategorije koja je u Nemačkoj uvedena 2005. podrazumeva pomoć za nezaposlene i socijalnu pomoć (za radno sposobne) na nivou sociokulturnog minimuma egzistencije, prim.prev.

⁵ Oporezivanje supružnika koje se vrši na osnovu polovine primanja i jednog i drugog. – Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache.

žene i muškarce ponaosob. Takođe je jasno da sadašnja politika savezne vlade nema nikakav recept kako postići veći stepen pravičnosti za deo populacije koji je marginalizovan i izopšten i dalje izložen pravnoj diskriminaciji, kao i diskriminaciji što počiva na politici kolektivnog ugovaranja. A to u našem društvu još pogađa uglavnom žene. Pokušaji ohrabrivanja „slabih“ žena, devojaka, muškaraca i mladića, poseban podsticaj za žene, devojke i mladiće i dalje se potiskuju u korist **politike za nekolicinu** koja se može dobro upotrebiti u cilju naše konkurentnosti na nivou svetske ekonomije i može se lakše integrisati u naše društvo. „Novi feminizam“ ili „konzervativni feminizam“ se stoga takođe kritikuje kao „građanski spartanski feminizam“, koji sve ostale probleme kao što su rodna diskriminacija u podela rada, nasilje, seksizam i rasizam, pravno i političko isključivanje, više uopšte ne razmatra.

Rodna politika Fondacije Hajnrih Bel, zahvaljujući svojim uzorima, nastoji da uspostavi koncept rodne demokratije, koji pokušava da bude pravedan prema različitim stvarnostima u kojima žene i muškarci širom sveta žive, želeći da ukine odnose moći i vladavine među polovima i da pomogne u ostvarenju ljudskih prava za oba pola.

V O relevantnosti rodne politike širom sveta

Na prezentaciji *Izveštaja UN o ženama, miru i bezbednost 2002. godine*, generalni sekretar UN, Kofi Anan, zaključio je sledeće: „Žene ni u jednom društvu nemaju isti status kao muškarci.“ No, čak ni organizacija poput Ujedinjenih nacija nije u stanju da se značajno suprotstavi toj činjenici ni kroz unutrašnju organizaciju, niti politički. Jasan primer za to, upravo iz ženske političke perspektive, predstavljaju nedovoljni milenijumski razvojni ciljevi (MDG) . Oni se nalaze daleko ispod zahteva Pekinške akcione platforme. Čak se i u predlozima za reformu UN nalazi malo programskih postavki koje se tiču novih impulsa za rodnu politiku na međunarodnom nivou.

Trenutno od UN ne dolazi nijedna inicijativa, nijedan referentni program okrenut ka budućnosti na koji bi se međunarodne ženske organizacije ili aktivne mreže rodne politike mogle pozvati ukazujući na pozitivan primer, kao što je to na primer bio slučaj sa ženskim konferencijama UN od sedamdesetih godina do Pekinga 1995. Suočeni sa napadima političkog neokonzervativnog tabora i fundamentalističko-religioznih mreža i organizacija, odgovor na nivou UN, pre svega, nastoji da odbrani *status quo*.

Sa međunarodnog nivoa se u dogledno vreme ne mogu očekivati veći politički impulsi u pravcu

rodne ravnopravnosti. Za institucionalizaciju politike ženskih prava i veći stepen političke i ekonomske participacije, na snazi su i ostaju dokumenti koje su vlade potpisale, poput Pekinške akcione platforme, CEDAW – Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije nad ženama ili Rezolucija Saveta bezbednosti UN 1325, važne referentne tačke na koje će se Fondacija Hajnrih Bel zajedno sa svojim partnerima i partnerkama i mrežama pozivati i u budućnosti, kako regionalno tako i globalno.

1. Demokratska i rodna politika

Pospešivanje rodne ravnopravnosti odgovarajućim pravnim okvirom i dalja institucionalizacija rodne politike ostaje središnje polje delovanja u radu Fondacije Hajnrih Bel u inostranstvu. Ta dva elementa predstavljaju **integralni deo našeg rada na demokratiji**.

- **Institucionalizacija ženske i rodne politike:** Donošenje nacionalnih zakona i ratifikacija konvencija poboljšali su preduslove za jednak pravni položaj žena i ostvarivanje ljudskih prava. U mnogim zemljama je uveden princip *Gender Mainstreaming*-a. Ovim je i *de jure* porasla jednakost za žene širom sveta, ali još nije ni blizu toga da bude i okončana. Osim toga, širom sveta i dalje postoji veliki jaz između zakonskih okvira i njegovog sprovođenja. Stoga se moraju ojačati politički i administrativni kapaciteti za njihovo sprovođenje u parlamentima i administraciji na svim nivoima. Poboľšanje političkog, ekonomskog i društvenog učešća žena je u mnogim zemljama postignuto zahvaljujući merama pozitivne diskriminacije (kvote u partijama, parlamentima, ekonomiji, na univerzitetima). Pa ipak, cilj Pekinške platforme – stvaranje kritične mase od najmanje 30 posto žena u političkim strukturama odlučivanja – još nije postignut ni izbliza i ostaje naš zadatak. Javne i političke kampanje treba da se suprotstave javnom i latentnom otporu ženskim pravima koje je duboko ukorenjeno u mnogim društvima.
- Posebnoj diskriminaciji izložene su lezbejke, gejevi, biseksualci i transrodne osobe (LGBT): U otprilike 85 država, homoseksualnost je zabranjena krivičnim zakonom, a u 9 zemalja je čak zaprećeno i smrtnom kaznom. Transseksualce proganjaju širom sveta, oni su izloženi nasilju i proizvoljnim hapšenjima, u pokušaju da budu saterani u rodno-seksualne šablone. Nepoštovanje osnovnih prava i diskriminacija na svakom koraku čak i u evropskim državama predstavlja svakodnevnu pojavu. U saradnji sa već svuda postojećim LGBT projektima u zemlji i inostranstvu, potrebne su kampanje i političke

inicijative protiv proganjanja i sistematske diskriminacije lezbijki, gejeva i transrodnih osoba. U mnogim zemljama je Fondacija Hajnrih Bel često jedina inostrana organizacija koja podržava takve kampanje i mreže.

- **Religija, ravnopravnost i politika:** Poseban izazov za ostvarivanje ravnopravnosti i ljudskih prava predstavlja jačanje religioznih pokreta i politike. Paralelnost različitih pravnih sistema – moderno, religijsko i tradicionalno pravo – negativno se odražava pre svega na pravni položaj žena, jer je primera radi, u mnogim zemljama bračno i porodično pravo usaglašeno sa religijskim. Zajednička crta tako religiozno organizovanih pravnih sistema jeste rigidno pripisivanje rodnih uloga i identiteta, kojima su „izložena“ oba pola. U delovanju države prednost bi trebalo da ima sekularno bračno i porodično pravo, koje počiva na ravnopravnosti među polovima. U religijsko-pravnom kontekstu postoje svakako mnogobrojni muslimanski, hrišćanski ili jevrejski duhovnici, ali pre svega žene, koje se zalažu za ženska prava i koji navijaju za emancipatorsko i feminističko tumačenje religijskog prava, kako bi iz svog ugla usaglasile religiju, ravnopravnost i feminizam. Lokalna i regionalna polazišta reformi koje počivaju na restrukturiranju tradicionalnog i/ili religijskog prava, može ponuditi i tačku u kojoj se spajaju političke intervencije u korist više ženskih prava. Pri tom će se izazov, između ostalog, sastojati u određivanju granica religijske i kulturne slobode i uspostavljanju relacije sa ličnim pravima svake individue. Zabrana seksualne zaštite, obaveza nošenja marame/zara/burke, muška odbrana porodične časti, prinudna udaja, genitalno sakaćenje i obrezivanje jasno podvlače religijske i kulturne granice koje povređuju prava ličnosti žena i muškaraca.

Fondacija Hajnrih Bel će se intenzivnije baviti interakcijom religije, vere i rodnim odnosima nego što je do sada i praviti odgovarajuće analize koje će nadilaziti regionalne i religiozne okvire.

2. Rodna politika i ekonomija

Svojom neistovremenošću i prekidima, ekonomski procesi globalizacije imaju veoma različito i često nejednako dejstvo na žene i muškarce. Oni na različite načine menjaju društvene sisteme, kulture i ekonomije. Žene, sa jedne strane, imaju bolji pristup poslovima nego ikada pre. To im pruža novu slobodu i više samostalnosti u kreiranju vlastitog života. Istovremeno, žene

predstavljaju širom sveta 60 posto siromašne radničke klase. S druge strane, sve većom prekerizacijom sfere rada, muškarcima je duboko uzdrmana autopercepcija.

Feminizacija migracija: Više nego ikada žene na globalnom tržištu rada traže nove oblike da zaradile svoj lični dohodak. Migracija – do sada uglavnom muški domen – odavno je feminizovana. Širom sveta, žene danas predstavljaju polovinu od 180 miliona migranata. I posao ne traže samo u oblasti nege, već i u proizvodnim delatnostima. U toj oblasti pre svega, transnacionalni koncerni i njihovi dobavljači nude mizerno plaćena radna mesta pod često nehumanim radnim i životnim uslovima.

Nova podela oblasti nege: Rodna nejednakost i dalje postoji ne samo u proizvodnoj delatnosti, već i u oblasti nege. Tu i dalje rade žene bez ikakve nadoknade, između ostalog i zato što izgleda kako se ne mogu izjednačiti sa dominantnom slikom muškaraca.

Žene i muškarci rešavaju problem usaglašavanja obavljanjem poslova čišćenja, čuvanja dece, nege starih lica – često migrantkinja, za koje su loše plaćeni. U svetu dolazi do nove podela poslova nege, ali ne između muškaraca i žena, već kroz globalni lanac snabdevanja među veoma različitim ženama iz različitih zemalja, socijalnih klasa, kultura.

Jačanje ekonomske kompetentnosti: Razumevanje ambivalentnosti ekonomskih procesa globalizacije unutar odnosa među polovima i prodiranje u političke i ekonomske procese odlučivanja predstavlja važno tematsko polje za međunarodnu rodnu politiku. Analize u tom pogledu su i dalje deficitarne. Produbljivanje znanja rodno-političkog delovanja globalnih ekonomskih procesa i političkih odluka – bilo da je ono u trgovinskoj, tržišnoj, finansijskoj ili investicionoj politici – predstavlja važno polje delovanja u međunarodnom radu Fondacije Hajnrih Bel. Želeli bismo da pojačamo, pre svega, kapacitete žena kako bi one imale više uticaja na nacionalne i međunarodne procese odlučivanja. Za to su potrebni kapaciteti i mreže koji bi mogli da analiziraju politiku Svetske banke i Svetske trgovinske organizacije (WTO) u pogledu načina na koje deluju na žene i muškarce i rodne politike. Ključni projekat jeste sprovođenje redovnih međunarodnih Summer Schools⁶ koje bi za temu imale „*Engendering Macroeconomics*“ (rodno osetljivas makroekonomija).

⁶ letnje škole, prim.prev.

3. Žene u mirovnoj politici i razradi konflikata

Spoljna i bezbednosna politika i dalje je muški domen. Čak i koncepti za prevenciju konflikata i njihovu razradu imaju poteškoće sa doslednim integrisanjem rodne dimenzije prilikom nastajanja konflikata i njihove razrade. Fondaciji Hajnrih Bel je stalo do toga da ovim tematskim težištem sistematski integriše rodnu perspektivu u sva pitanja o „ratu i miru“. To je ambiciozan i veoma težak poduhvat. Uprkos tome, beleže se prvi uspesi našeg dugogodišnjeg rada.

- **Rezolucija SB UN 1325:** Žene predstavljaju akterke u suprotstavljanju ratu i oružanim konfliktima, u razradi konflikata i njihovoj prevenciji, iako ovde ne želimo da se zalažemo za to da se ženama pripisuje da predstavljaju deo čovečanstva naklonjen miru. U ženskim političkim i feminističkim mrežama širom sveta poslednjih nekoliko godina ponovo raste interesovanje za spoljne i bezbednosno-političke teme i koncepte. Njihovi zahtevi da budu zastupljene u odlučivanjima o ratu i miru postaju sve glasnjiji i jasniji. U kriznim i konfliktnim regionima žene podižu glas i traže svoje pravo na učešće u donošenju političkih odluka u prevenciji konflikata, merama za postizanje mira i u kasnijoj razradi konflikata.

One se pri tom pozivaju na Rezoluciju UN 1325 donetu 2000. Ova rezolucija je važna prekretnica na putu ka mirovnoj i bezbednosnoj politici koja je osetljiva na rodna pitanja. Prvi put u istoriji Ujedinjenih nacija, Savet bezbednosti UN doneo je direktivu koja prema međunarodnom pravu obavezuje na učešće žena u odlučivanju o ratu i miru, odnosno na rodno senzitivnu bezbednosnu politiku.

Feminističke mreže od vlada energično traže sprovođenje Rezolucije 1325 i razvijanje konkretnih akcionih planova kako bi direktive Rezolucije zaista bile integrisane u koncepte razrade konflikata. Fondacija Hajnrih Bel je pionir u umrežavanju na prostoru Nemačke i širom EU i glavni akter, i pokušaće da te mreže izgradi i na globalnom nivou, primera radi kroz odgovarajuće studije slučaja o realizaciji 1325.

Za Fondaciju Hajnrih Bel, rodna politika u svim regionima predstavlja središnju temu demokratije i pravde. Pored klimatske i energetske politike, rodna politika je izuzetno važno težište našeg regionalnog rada. Fondacija Hajnrih Bel, za razliku od ostalih političkih fondacija, u svom inostranom radu ima jasan rodno-politički profil koji treba kontinuirano jačati.

B. Rodna politika Fondacije Hajnrih Bel

I Uzori rodne demokratije

Pred skiciranim političkim, ekonomskim i kulturnim rodno-političkim izazovima, uzor rodne demokratije Fondacije Hajnrih Bel – donet prilikom novog osnivanja Fondacije – ne prestaje da bude aktuelan. Nije izgubio ni na značaju, jer naš uzor rodne demokratije preispituje postojeće pravne, ekonomske i društvene diskriminacije, nepravdu i hijerarhijske odnose. Pri tom nam nije stalo do nivelacije rodnih razlika, već do istih prava i šansi za one koji su različiti.

Preispitivanje stereotipnih rodnih uloga kako u političkom tako i u privatnom životu, i njihovo menjanje u emancipatorskom smislu, predstavlja središnji zadatak u ostvarenju uzora. Analiza rodnih odnosa i način na koji političke i preduzetničke odluke deluju na rod, predstavljaju odlučujući instrument na putu emancipatorske rodne politike.

Rodna demokratija kao vizija znači da:

- veliki broj uzora i životnih stilova treba priznati i posmatrati kao ravnopravne;
- pripisivanje društvenih pozicija, rada, prihoda i moći nije rodno određeno;
- treba prevazići patrijarhalne strukture i odnose moći kako u privatnom tako i u javnom sektoru;
- mnoštvo rodnih identiteta, rodnih oblika izražavanja i seksualne orijentacije treba pravno i društveno priznati.

Navedeno se podjednako može shvatiti kao društvena vizija i kao princip organizacije. Rodna demokratija je normativni pojam, koji podrazumeva ista prava, iste šanse i isti pristup muškaraca i žena ekonomskim resursima i političkoj moći. Učešće je preduslov za promenu i transformaciju (rodno) nepravednih odnosa. Takvom postavkom, Fondacija Hajnrih Bel stvorila je dobre teorijske preduslove u cilju rodno-političkog koncipiranja sopstvenih političkih težišta i polja delovanja u radu u zemlji i u inostranstvu, u podršci studijama, kadrovskoj i budžetskoj politici.

Rodno-demokratska i feministička politika želi da, shodno načinu na koji poima samu sebe, ispita i razradi sva politička polja u zavisnosti od toga na koji način deluju na rodne odnose. Rodna demokratija dosledno zahteva ništa manje nego preoblikovanje svih onih društvenih

struktura koje reprodukuju nepravедnosti i stereotipne uzore među polovima. Stoga realizacija rodne demokratije i njeno ispunjenje životom u Fondaciji Hajnrih Bel predstavlja

zajednički cilj!

II Zadaci i strategije rodne demokratije

Skiciranje političkih, ekonomskih i kulturnih izazova i preokreta, sa kojima se suočava celokupni politički obrazovni rad Fondacije Hajnrih Bel, pokazuje da se rodna pitanja i politike ravnopravnosti polova ne mogu više razvijati samo iz „perspektive pogođenosti“ i uniformnih interesa kao što je to bio slučaj u vreme kulminacije ženskog pokreta. Stoga se moramo intenzivnije baviti preduslovima rodno-političkog delovanja i mešanja.

U to spada i činjenica da moramo daleko ofanzivnije imenovati konflikte oko ciljeva koji i proističu iz naše povezanosti sa društvenim, ekonomskim i tehnološkim razvojem. Ženska populacija se gotovo više ne može obuhvatiti terminom „žene“, kao ni muška terminom „muškarcí“. Šta povezuje neudatu direktorku škole u Minhenu i kućnu pomoćnicu sa Filipina, koja umesto nje vodi domaćinstvo kako bi svojoj deci u domovini finansirala školovanje? Šta povezuje Brazilku bez zemlje i policajku u Rijuu? Šta je zajedničko menadžeru Hedž fonda u Londonu i nezaposlenom Berlincu ili afričkom izbeglici u Maroku?

Ovi primeri imenuju (nove) podele rada i raskole i ukazuju na to da se društveno pripisivanje uloge „muško“ i „žensko“ više ne mogu samorazumljivo dodeliti muškom i ženskom polu. Feministička, kao i svaka emancipatorska rodna politika, znači da treba prevazići rodnu podvojenost i pripisivanje tipičnih rodnih uloga. U to spada i ukrštanje i analiza kategorije „gender“ sa ostalim razlikovnim obeležjima kao što su pripadnost klasi, etničko poreklo, seksualna orijentacija i religijska pripadnost/orijentacija. Samim tim se pitanje shvatanja jednakih šansi postavlja drugačije, odnosno ne prestaje da se postavlja. To bi moglo da predstavlja i početnu tačku za alternativne modele, koji treba (dalje) da se razvijaju. Stoga se mora nastaviti sa produktivnim razmatranjem odnosa **roda i različitosti** i njihove isprepletenosti.

Rodno-političko mešanje: Kako bi postigla društveno odobravanje, rodna politika svuda mora da postavi konkretne, društveno relevantne teme i pitanja o budućnosti, na primer u zdravstvenoj politici, pri demografskim promenama, socijalnim sistemima sigurnosti, u pravnoj, biopolitici,

politici znanja, bezbednosnoj i mirovnoj politici, tržišnoj, globalnoj ekonomskoj i finansijskoj politici, kao i politici u obrazovanju. Potrebno je da se feminizam i rodna politika umešaju u ta politička i neizvojevana polja. Tu muškarci i žene moraju da se zalažu za kreiranje rodnih politika i da ukažu na alternative.

Cilj rada Fondacije Hajnrh Bel jeste utemeljenje široko postavljenog društveno-političkog razumevanja rodne politike i organizovanje rodno-političkog mešanja.

Za to je potrebna **rodna kompetentnost** i nova znanja kako bi rodni aspekti mogli postati deo tema relevantnih za budućnost. Ko želi da izazove politički mainstream, odnosno glavni tok, i da utiče na njega, ima s jedne strane potrebu za rodno osetljivim analizama, a sa druge, pak, saveznike i mreže u jednom društvu. Rodna politika koja za cilj ima rodnu demokratiju predstavlja pregovarački proces koji se u društvu vodi oko moći i resursa. To pretpostavlja jake mreže koje bi bile sposobne da intervenišu i mobilišu saveze.

Empowerment i Gender Mainstreaming: U osnovna rodno-politička shvatanja Fondacije Hajnrh Bel kako u radu u zemlji tako i u inostranstvu spada i praćenje nekoliko paralelnih strateških pristupa. Mi podstičemo i jačamo – u zavisnosti od političke analize i rodno-političkih prioriteta – političke ciljeve i mreže koje su specifične za žene (i muškarce), dakle ono što predstavlja klasične **strategije osnaživanja**, kao i rodno-demokratski pristup i pristup koji se je nehijerarhijski orijentisan. **Gender Mainstreaming** je pritom jedna od nekoliko strategija koju već duže uspešno realizujemo kako u zemlji, tako i u inostranstvu. Naš samostalan rodno-demokratski pristup ima za cilj eksplicitno fokusiranje na oba pola u okviru političke razrade rodnih odnosa u različitim tematskim poljima. Pritom će Fondacija ubuduće nastaviti da u tome napreduje i nalazi nove oblike onoga što nazivamo zaštitnim znakom. Sa *Ladies Lunch* i *Forum Männer*, Fondacija je napravila dva formata koji nude rodno specifičnu razmenu i umrežavanje.

Građenje partnerstva: U naše raznovrsne strategije spada i stvaranje ženskih političkih partnerstava, kao i građenje novih, pri čemu pre svega treba uključiti nove akterke i aktere. Obrazovane žene, koje su sve glasnije u svojim zahtevima za napredovanjem i zauzimanjem vodećih funkcija u preduzećima, nauci, medijima i državnim institucijama, traže mogućnosti političke artikulacije. Ove žene, koje pre svega žele da ojačaju prava i mogućnosti participacije manje privilegovanih žena, treba daleko snažnije uključivati u političke inicijative nego što je do sad bio slučaj. Potrebni su novi oblici solidarnosti sa slabijim ženama koje imaju manje

pregovaračke moći, ukoliko novi feminizam ne želi da ide u korist samo građanki na čitavom svetu.

Sa lezbejskim i gej aktivistkinjama i aktivistima, Fondacija aktivno traži saveznike i partnere pre svega na Jugu, u politički ekstremno teškom okruženju.

Svuda na svetu, muškarci na različitim funkcijama u međuvremenu su se dali na posao – na razbijanje starih rodni stereotipa i odricanje od starih privilegija. Poimanje muškaraca kao samostalnih aktera u rodnom diskursu, a ne samo kao neke vrste pionera u ženskoj politici, predstavlja važan preduslov za stvaranje odgovarajućih partnerstava. Fondacija uveliko radi na tome da izgradi različite mostove za „rodne dijaloge“ i buduća partnerstva.

Osim toga, rodnu perspektivu bi trebalo uvesti u društveno-političke organizacije i mreže specifične za određene sektore i rodno mešovite – bilo da je reč o socijalnoj politici, u međunarodnoj klimatskoj politici, ili radu društvenih pokreta.

Transnacionalna razmena strategija i iskustava o, između ostalog, pravnim pitanjima i pitanjima realizacije, globalizaciji ili značaju religije i ženskih prava jeste zadatak kojem je Fondacija posvećena u značajnoj meri i to posredstvom svoje međunarodne mreže i njihove partnerske strukture.

III O odnosu rodne demokratije i feminizma u Fondaciji Hajnrih Bel

U fazi fuzije tri posebne fondacije, sredinom devedesetih godina, Fondacija se odlučila da sa jedne strane oformi *Kancelariju sa zajedničkim zadatkom rodne demokratije*, a da sa druge strane osnuje i *Feministički institut*. Ta dva tela su do tada bila mesta na kojima se na rodnoj, odnosno feminističkoj politici radilo „sa sigurnošću“. Istovremeno se zahtevalo da sva stručna odeljenja i „saradnici u sektoru“ u svim oblastima zadataka i odgovornosti realizuju uzor rodne demokratije kao zajednički zadatak. To se odigralo na nekoliko načina i različitim intenzitetom kroz odgovarajuće savetodavne i obrazovne ponude (između ostalog kroz rodne treninge, razne vrste podrške i uputstva).

Nikada se nije diskutovalo o tome kako se feministički i rodno-demokratski politički pristupi ponašaju jedan prema drugom, u kakvoj se interakciji nalaze. Oba pristupa su jednostavno opisana kao paralelni diskursi.

Spajajući obe jedinice u novom *Gunda Verner Institutu* želimo da dokumentujemo kako se oba pristupa mogu produktivno dopunjavati istovremeno zadržavajući specifične vrednosti.

Osnivanjem *Feminističkog instituta* kao posebne organizacione jedinice (utemeljene u statutu), Fondacija Hajnrih Bel se u novom obliku, nastalom fuzijom, eksplicitno izjasnila za feminističke korene Zelenog pokreta. Feministička politička teorija i praksa dosledno kritikuje razloge za razlikovanje „muškog“ i „ženskog“ u podeli moći, socijalnog i pravnog statusa i raspolaganju ekonomskim resursima. Iako ne postoji jedinstvena feministička teorija, niti neprikosnoveni feministički politički koncepti, ciljevi i strategije, svi feminizmi se odnose na radikalnu kritiku društveno uspostavljenih struktura i normi. U tom smislu, feminizam je pristrasan. On se, pored svih razlika i prekida, nalazi na strani žena, artikuliše ženske interese i zahteva da se u obzir uzme feministička perspektiva.

Utopijski cilj feminizma jeste i ostaje radikalna transformacija hijerarhijskih odnosa (rodnih, među polovima). On, imajući u vidu dominantni princip muške hegemonije iz perspektive Fondacije Hajnrih Bel, istorijski posmatrano, još nije ostvaren.

Muška hegemonija ne označava samo podređenost žene muškarcu, već i odnose dominacije među muškarcima. U to se ubraja i sistematsko obezvređivanje homoseksualnosti i navodno ženskih oblika ponašanja.

Analiza rodnih odnosa treba precizno da sagleda oba pola. U tom kontekstu – u zavisnosti od analitičkog polazišta – treba jačati i razvijati feminističke, a posebno ženska kao i reflektivna politička stanovišta muškaraca i antiheterocentrične perspektive i pristupe praksi.

Time Fondacija Hajnrih Bel naglašava da se do cilja, rodne demokratije, može stići postojećim, veoma različitim strateškim pristupima. Feminističke analize i prakse za Fondaciju predstavljaju ključni element stvaranja političkih impulsa, pokretanja diskursa i stvaranja pritiska koji vodi ka promenama. Feminističke analize i strategije radikalnih ciljeva, ali i mere specijalnog podsticanja i umrežavanja žena - osnaživanje žena – ostaju od izuzetnog značaja i kao oblik odgovarajućih resursa u Fondaciji Hajnrih Bel.

C. Gunda Werner Institut za feminizam i rodnu demokratiju

Do sada su se feministička i rodna politika nalazile u dve posebne jedinice – u *Kancelariji za rodnu demokratiju* i u *Feminističkom institutu*. Spajanjem tih jedinica u Gunda Verner Institut za feminizam i rodnu demokratiju (GWI), nastojimo da pokažemo produktivno zajedništvo

feminističkih i rodno-demokratskih pristupa u političkom radu na odnosima i hijerarhiji među rodovima, kako na unutra tako i na spolja. Ne radi se o principu ili-ili, već o komplementarnim strategijama koje bi trebalo da počivaju na rodnoj analizi. U zajedničkom Institutu preduslovi za produktivan i konstruktivan rad na različitim, ponekad čak i protivrečnim perspektivama, bolje u utemeljeni. Ovde možemo da ujediniemo snage i da istovremeno imamo uzajamnu korist od političkih profila i mreža izgrađenih proteklih godina.

Gunda Verner Institut za feminizam i rodnu demokratiju moći će da radi samo na izabranim rodno-političkim pitanjima i poljima delovanja. Zato je i opremljen posebnim kadrovskim i finansijskim resursima. **GWI time ne zamenjuje zajednički zadatak rodne demokratije.**

U smislu uzora, cilj Instituta je pružanje podrške i razvoj društvene emancipacije i ravnopravnosti žena i muškaraca u svim društvenim segmentima.

Pojedinačno GWI želi da:

- analizira strategije moći, oblike komunikacije i koncepte delovanja u politici i društvu iz rodne perspektive i da se odupre diskriminatorским i isključujućim tendencijama;
- u politiku i društvo uvede nove rodno-demokratske i feminističke perspektive, da ih razvija i da podstiče društvenu debatu o tome;
- podrži i razvija razmenu među feminističkim, ženskim i muškim politički orijentisanim, rodno-demokratskim naučnim pristupima istraživačkim perspektivama kao i novim pristupima emancipatorskog rada žena i muškaraca;
- unapredi političko učešće žena kako generalno tako i rodno kompetentnih osoba pojedinačno;
- aktivno učestvuje u rodnom senzibilisanju i stvaranju kompetentnosti žena i muškaraca, posebno kod osoba na odlučujućim i vodećim pozicijama,
- razvija mnogobrojne ponude za (dalje) obrazovanje i savetovanje i stavi ih na raspolaganje kako eksterno tako i interno;
- konceptualno traži, unapredi i izgradi nove puteve komunikacije i obrazovanja od žena i za žene u nacionalnom i globalnom kontekstu;
- razvije ponude kojima će pridobiti muškarce za rodnu politiku, uhvatati se u koštac sa njihovim načinom razmišljanja i uključiti ih kao aktere;

- stvori prostor za razvoj društvenih koncepata u čijem se središtu nalaze suživot polova/rodova oslobođen hijerarhija;
- doprinese izgradnji nacionalnih i međunarodnih muških i ženskih mreža kao i rodno-demokratski orijentisanih i feminističkih aktivnosti;
- unapredi feministički i rodno senzitivni naraštaj u oblasti nauke i politike – i samim tim u produkciji znanja;
- aktivno nastupa protiv diskriminacije lezbejki, gejeva i transrodnih osoba i da okonča ćutanje o oblicima homoseksualnih životnim zajednica.

Profil rada GWI-a:

Težište GWI-a leži u srednjoročnom profilu rada i on je uključen u aktivno planiranja rada u zemlji i inostranstvu.

Kao aktuelna, identifikovana su sledeća tematska težišta:

- *Samostalno obezbeđivanje egzistencije* kao ključ, odnosno osnovni preduslov za kreiranje pravednih i ravnopravnih odnosa među polovima;
- *Rodne politike u Evropi* u smislu transnacionalne razmene iskustva o pristupima emancipatorskih i transformatorskih političkih koncepata, koje s jedne strane treba da dá impulse nemačkom kontekstu, a sa druge traži nove mogućnosti delovanja i strategija sa osvrtom na politiku EU, kao i u vezi sa projektom EU *Fit za Gender Mainstreaming – Prelazeći rodno osetljive granice između Istoka i Zapada*,
- *Nastavak mirovnih i bezbednosno-političkih aktivnosti iz feminističke i rodno orijentisane perspektive* sa posebnim fokusom na realizaciju Rezolucije UN 1325 kao i
- Omogućavanje i proširivanje (grupno specifičnih) prostora za razmišljanje i refleksiju, kako bi se diskutovalo o perspektivama feminističkih i rodno-demokratskih politika (poput *Ladies Lunch*, *Forum Männer* ili međunarodni dijalozi u procesu).

D. Rodna politika kao zajednički zadatak

Zajednički zadaci i antihijerarhijski orijentisane politike, predstavljaju veliki izazov za sve organizacije – pa i za Fondaciju Hajnrih Bel. Oni traže jedan potpuno drugačiji pristup nego što je to običaj u svakodnevnoj političkoj i institucionalnoj praksi. Rodna demokratija

iziskuje kao svoj antihijerarhijski, odnosno zajednički zadatak **rodnu kompetentnost**, dakle znanja o značenju rodnih odnosa i njihovog delovanja u najrazličitijim političkim poljima. Kategorija *rod* je jedan (mada ne i jedini) od kriterijuma za analizu i rešavanje socijalnih, ekonomskih i političkih problema. Rodna kompetentnost saradnica i saradnika je stoga ključna kvalifikacija koja se, između ostalog, ponovo nalazi u uzoru kadrovske politike.

Rodna raznovrsnost u svim životnim situacijama i fazama i u svom bogatstvu (raznolikih) iskustava, shvata se ozbiljno i čini osnovu svih razmišljanja. Smernice se ne iscrpljuju uspostavljanjem uravnoteženog *kvantitativnog* odnosa polova.

Rodna politika ima posledice po sve oblasti u društvu: po kreiranje rada i ekonomije, životnih stilova i porodice, socijalnu sigurnost i oporezivanje, obrazovanje i nauku, istraživanja i tehnologije. Želimo da podstaknemo programske diskusije o postavljanju ciljeva, uloga i polja delovanja. Pri tom se takođe radi o formama zajedničkog rada Gunda Verner Instituta, domaćeg sektora i oblasti koje se bave studentima i studentkinjama i studentskim pitanjima. Neophodno je repolitizovati rodna pitanja u Saveznoj Republici Nemačkoj. To repolitizovanje uspeće samo ako ga ponovo formulišemo pod izmenjenim okolnostima, analiziramo razvoj, pokažemo nova problemska polja i potražimo nova rešenja – kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou.

U radu u zemlji i inostranstvu, u unapređenju studija ili u radu u javnosti, neprestano je reč o tome da se zahtev rodne politike reši kao antihijerarhijski zadatak. Redovna inventarisanja i evaluacije su preduslov za procenu iskustva učenja i da se političko-obrazovni rad Fondacije učini plodotvornim. Pored političkih izazova, postavljaju se praktična i metoda pitanja koliko analitičke energije mora biti utrošeno i koji se resursi mogu iskoristiti za to.

.....i u razvoju organizacije

Fondacija Hajnrih Bel predstavlja uzor ostalim organizacijama kada je u pitanju realizacija rodne demokratije, odnosno *Gender Mainstreaming*. Ona je uvek tu kada su potrebni podrška i savet. Fondacija je razradila i isprobala čitav niz radnih orijentacija i oruđa (module, uputstva za rodne treninge, udžbenike itd.). Sa tom savetodavnom ponudom ćemo nastaviti i ubuduće pod pokroviteljstvom Akademije za dalje obrazovanje *Green Campus* i očekujemo da će se rodno orijentisane obrazovne ponude i dalje razvijati. U to spadaju na primer moduli za rodnu kompetentnost u oblasti političkog menadžmenta, kao i savetovanje organizacija i

udruženja pri uvođenju i realizaciji *Gender Mainstreaming*-a.

To važi i za razvoj organizacije: rodno specifični podaci i statistike (kadrovska statistika, budžeti, itd.), kao i jasne smernice kroz upravljanje predstavljaju obavezan i obavezujući preduslov. Upravljačka grupa *Geschlechterdemokratie/ Diversity*⁷, koju koordiniše upravni odbor, podržava proces integracije rodnih perspektiva i raznolikosti u obrazovnom radu, kadrovskom i organizacijskom razvoju, savetovanju upravnih sektora kao i evaluaciji i koncepciji ponuda za usavršavanje i dalje školovanje saradnica i saradnika.

Berlin, oktobar 2007.

⁷ Demokratija polova/Raznolikost, prim.prev.